

keskustelua

Realismin materialistisuus

Ilmeisesti lähinnä Ilkka Niiniluodon (1982) esiintymisen tuloksena objektiivuuskeskusteluun on ilmaantunut selvä realismia koskeva juonne, joka liittyy välittömästi problematiikan tietoteoreettiseen perustaan. Edellisessä *Tiedotus-tutkimuksen* numerossa Tarmo Malmberg (1983) esitti tästä ajatuksia, joihin - puuttumatta tässä sen laajemmin muuhun keskusteluun - en malta olla esittämättä huomautuksia.

Malmberg lähtee liikkeelle siitä, että voimme puhua subjektiivisuudesta kahdessa eri merkityksessä, subjektivismina ja jonkinlaisena subjektisidonnaisuutena. Ymmärtääkseni kysymys ei ole vain merkityksistä, vaan kahdesta eri *asiasta*: subjektivismi on tietoteoreettinen *suuntaus*, kun taas subjektisidonnaisuus on tietoteoreettinen *ongelma*.

Tämän jälkeen Malmberg siirtyy arvostelemaan Hemánusta siitä, että tämä sivuuttaa kysymyksen subjektisidonnaisuudesta. Samanlaista kritiikkiä on viime vuosina esitetty toistuvasti myös kirjoittamaamme *Objektiivista joukkotiedotusta* kohtaan. Kuitenkin olemme kyseisessä kirjassa ilmaisseet lähtökohdamme varsin yksiselitteisesti:

"Inhimillinen tieto ja sen esineellistyminen sanomina on tulosta ihmisen aktiviteetista; tässä mielessä tieto on siis aina sidoksissa ihmiseen luovana olentona. Tätä kautta tulemme sub-

jektiviteetin ongelmaan, kysymyksen missä määrin ja millä tavoin tieto on riippuvaista ihmisestä subjektina." Ja edelleen: "... objektiivisuuden käsitteen teoreettisen tulkinnan lähtökohdaksi otetaan subjektin ja objektin vuorovaikutussuhde." (Hemánus & Tervonen, 1980, 19-20)

Mitä sitten tulee siihen, miten realismi suhtautuu materialismiin ja idealismiin, lähtee Malmberg realismin puolueettomuudesta. Käsitystään hän perustelee sillä, että näkemys totuuden korrespondenssiluonteesta on "vanha idealistisen filosofian teesi". Näin todellakin on, mutta se ei vielä käy todisteesta tässä tilanteessa. Seurauksena on ristiriita Malmbergin ajattelussa.

"Vanha idealistinen filosofia" oli tyypillisesti metafysiikkaa sanan perinteisessä mielessä. Näin siis Malmberg toisaalta marssittaa keskusteluun vanhan metafysiikan konseptiota, kun hän taas toisaalta suhteessa kysymyksen sisäisestä realismista torjuu paljon raffinoituneemmat metafysiset oletukset. Tämän seurauksena Malmberg ajautuu ristiriitaan, jonka hän olisi voinut välttää täsmentämällä ne lähtökohdat, joista hän realismia tarkastelee; samalla olisi luonnollisesti hävinnyt pohja hänen kysymyksenasettelultaan.

Jutussaan Malmberg viittaa keskusteluun metafysisen ja sisäisen realismin suhteesta. Tässä keskustelussa keskeisiä nimiä ovat olleet Sellars (1963 ja 1967), Putnam (1978) ja Tuomela (1980). Tuomela, jonka kritiikkiä Sellarsista

ja Putnamista en tässä toista, lähtee siitä ajatuksesta, että metafyyminen realismi on tulosta "annetun myytistä": on olemassa maailma, joka on meille annettu valmiiksi.

Itse asiassa tällainen valmiina annettu maailma on, Monodin termein, animistista projektiota: inhimillisten ominaisuuksien heijastamista maailman ominaisuuksiksi. Periaatteessa on yhdentekevää tapahtuuko tämä inhimillistäminen myytissä, rationalistisessa, lingvistisessä tai josakin muussa muodossa. Näin tiedon sisäiset tekijät näyttävät tietoon nähden ulkoisena valmiiksi annettuna maailmana.

Ymmärtääkseni tärkein johtopäätös, joka metafyymsistä ja sisäistä realismia koskeneesta keskustelusta voidaan tehdä, on se, että epistemisen problematiikan ohittaminen johtaa metafyymsiseen kysymyksenasetteluun. Tämä ei kuitenkaan merkitse esimerkiksi ontologisten pohdintojen torjumista, vaan niiden kehittelyä lähtien epistemistä. Tätä kautta voidaan loogisesti päätyä sellaisiin ontologisiin olettamuksiin, jotka ainakin periaatteessa kontrolloituvat ilman, että joudumme olettamaan jonkinlaisen niin tietoihin kuin maailmaankin nähden ulkopuolisen tuomarin olemassaoloa.

Näin joudummekin kysymään, mikä on sisäisen realismin suhde materialismiin ja idealismiin. Esimerkiksi Tuomela (1980, 10-11) omassa CIR (Causal Internal Realism) -mallissaan lähtee liikkeelle viidestä väittämästä, joista kaksi ensimmäistä ovat: (1) on olemassa tajunnasta riippumattomia reaalisia entiteettejä ja (2) nämä entiteetit ovat kausaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisolentojen kanssa.

En kykene näkemään eroa näiden väittämien ja tietoteoreettisen materian karakteristiikan välillä: kummassakin tapauksessa on kyse entiteeteistä, joiden olemassaolo ei riipu tajunnasta. Näin sisäinen realismi ja tietoteoreettinen materialismi yhdyvät tavalla, joka usein ilmenee jo terminologiassa: idealismista puhutaan niin realismin kuin materialisminkin vastakohtana.

Olen siis valmis väittämään, että se suhde, jonka Malmberg on rakentanut realismin ja materialismien välille, kuuluu metafyymsisten ja jo

aikansa eläneiden spekulatioiden piiriin; sen sijaan kun on kysymys nykyisestä tietoteoreettisesta materialismista ja sisäisestä realismista, putoaa Malmbergin väitteeltä pohja.

Tästä aiheutuvat ristiriitaisuudet heijastuvat sitten muihinkin Malmbergin näkemyksiin. Esimerkiksi hänen käsityksensä siitä, miten hegeliläinen subjekti-objekti -problematiikka liittyy objektiivisuuden ongelmaan, on varsin kyseenalainen. Hegelin metafyymsisellä antisubjektivismilla voi olla yhteyksiä metafyymsiseen objektiivisuuden ideaan, mutta ei siihen objektiivisuusproblematiikkaan, jota Hemänuksen kanssa olemme yrittäneet hahmotella.

Ilkka Tervonen

kirja~arvioita

Tiedolla on hintansa

LANTTO, Reino. Uudet sähköiset viestimet. *Viestintätutkimuksen Seuran julkaisusarja*, nro 5. Espoo, Weilin+Göös, 1982.

Julkaistessaan arvion yllä mainitusta Viestintätutkimuksen Seuran uudesta julkaisusta *Suomen Lehdistö* (1/1983, s. 42) otsikoi arvion kuvaavasti "Toimittaja Lanton mukana viestinnän ihmemaassa".

Erään lukunsa motoksi Lantto on kirjassaan valinnut kalifornialaisen toimittajan huudahduksen: "Se [teksti-tv - LP] on ihmeellinen painetun sanan ja television avioliitto. ... Toimittajalle tämä on taivas." (s. 36).

Ei toimittaja Lantto, "Suomen ensimmäisen sähköisen sanomalehtitoimituksen HS-telen esimies" kuten *Suomen Lehdistön* edellä mainittu artikkeli hänet esittelee, niin naivi ole, että toimittajille pelkkää maanpäällistä taivasten valtakuntaa lupailisi. Tai että lupailisi ihmemaahan ihmeellisyyksien aukeavan uusien sähköisten viesti-